

Пророченко В. В., здобувач вищої освіти 1 курсу магістратури гр. МКПРп-201
Науковий керівник – **Толкач А. М.**, старший викладач
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ СЛІДІВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ НА ГІЛЬЗАХ

Однією із важливих та доступних форм реалізації науково-технічного потенціалу у процесі попередження, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї є судово-балістична експертиза, в ході проведення якої використовуються досягнення науки і техніки, забезпечується створення доказової бази.

Наявність у осіб, які вчинили кримінальне правопорушення вогнепальної зброї підвищує їх можливості нанести вагому шкоду суспільству, оскільки загрожує життю та здоров'ю людей. Крім того, останнім часом значно зросла кількість особливо небезпечних кримінальних правопорушень, що здійснюються з використанням вогнепальної зброї, які пов'язані із нападами на громадян та відповідно людськими жертвами, в тому числі і тих, хто випадково опинився на місці події.

Вивченням судової балістики загалом та різних аспектів слідів пострілу зокрема займалися такі вчені як: Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, Р.Ю. Богуш, В.К. Весельський, В.А. Гамера, І.А. Голдинський, І.М. Гоменюк, П.П. Давидюк, В.В. Копча, Н.В. Копча, А.В. Кофанов, В.С. Кузьмічов, Я.А. Куций, О.Л. Кобилянський, Р.В. Мельник, В.І. Перкін, Г.І. Прокопенко, В.Б. Школьній та інші. При цьому кожен із зазначених вчених розглядав особливості слідів пострілу по-різному, акцентуючи увагу на одних особливостях та залишаючи поза увагою інші.

Практика показує, що найбільш поширеними речовими доказами, що часто зустрічаються на місці вчинення кримінального правопорушення, скоєного з використанням вогнепальної зброї, є гільзи. Вони зустрічаються майже завжди, в разі здійснення пострілу з автоматичної зброї (автоматичних пістолетів, гвинтівок, рушниць); досить часто після застосування неавтоматичної магазинної зброї; інколи, якщо постріли здійснювалися з револьвера або рушниці, які перезаряджались (звільнялися від стріляних гільз) на місці події. Попереднє дослідження гільз та інших об'єктів в ході огляду місця події полягає переважно в зовнішньому вивченні виявлених речових доказів. Характер досліджуваних об'єктів не дозволяє здійснювати більш глибокі дослідження поза межами криміналістичної лабораторії.

Гільза – це тонкостінна стаканоподібна ємкість для порохового заряду, капсуля, кулі або снаряда, у дробовому патроні – дробу і піжів. Складається з денця, корпусу і дульця, в якому закріплюється куля. У гільзі дробового патрона дульце відсутнє. Виготовляється гільза з металу або картону [1, с. 75], [2, с. 132].

Механізм утворення слідів на гільзах доцільно розглядати у такій послідовності: 1) утворення слідів при переміщенні і витяганні патрона у магазин або із магазину; 2) утворення слідів при подачі патрона у патронник; 3) утворення слідів при пострілі; 4) утворення слідів при витягуванні стріляної гільзи (патрона зі слідами осічки).

Сліди на гільзах виникають в ході трьох процесів: заряджання, пострілу і перезарядження (викидання гільзи – ежекції). У пістолетах, автоматах і карабінах сліди на гільзах утворюють деталі патронника, затвор тощо. Так, при наповненні магазину патронами на корпусі гільз з'являються сліди від його губ у вигляді поздовжніх подряпин. При досиланні патронів з магазину у патронник-затвор, відходячи в крайнє заднє

положення, утворюються сліди-відбитки на краю капелюшка гільзи, а при русі вперед на корпусі гільзи можуть додатково з'явитися сліди ковзання – подряпини. При входженні гільзи в патронник на її капсулі можуть виникнути слабкі сліди-відбитки, утворені чашкою затвору, а на закраїні або кільцевій проточці капелюшка – подряпини від зачепа викидача. Сліди на гільзах, що виникають в процесі заряджання, не завжди мають неповторну своєрідність.

При пострілі на корпусі гільзи можуть виникнути сліди від стінок патронника, а на поверхні її капелюшка – сліди від чашки затвору. На капсулі з'являються сліди від бійка ударника. Ці сліди широко використовуються в практиці балістичних експертиз. Під час вилучення гільзи з патронника на передній поверхні капелюшка залишається слід зачепа викидача, а на протилежній стороні капелюшка – слід відображувача. Ці сліди мають важливе значення для ідентифікації зброї.

Під час вилучення гільзи (ежекції) на її фланці залишається слід зачепа викидача, а на протилежному боці донної частини – слід відбивача. Оскільки сам механізм пострілу складається із займання пороху при ударі бійка ударника по капсулю, виштовхування кулі по каналу ствола під дією порохових газів і зіткнення кулі з перепонуєю, то відповідно на кулі залишаються сліди від тиску порохових газів на дно кулі, входження кулі в кульовий вхід, далі – в нарізну частину і дуловий зріз каналу ствола. При русі кулі по каналу ствола можна виділити три етапи: 1) поступальний рух – входження кулі в кульний вхід і початок руху по каналу ствола; 2) перехід від поступального руху до поступально-обертального – початок врізання оболонки кулі в нарізи; 3) поступально-обертальний рух кулі по каналу ствола.

При виштовхуванні кулі із гільзи силою порохових газів вона з великою швидкістю рухається уперед та зіштовхується із початковими ділянками полів нарізів у кульовому вході ствола. У перший момент, через високий тиск, куля рухається прямолінійно. При цьому на її оболонці від початку полів утворюються первинні сліди, що розташовуються паралельно поздовжній осі кулі [3, с. 396-397].

На сьогоднішній день проблема отримання попередньої, розшукової інформації під час огляду гільзи на місці події поки не вирішена, так як встановлення системи і моделі зброї за даними огляду стріляної гільзи можливий тільки орієнтовний, при цьому відносно далеко не всіх видів зброї, а визначення конкретного екземпляра взагалі неможливе.

Крім того, сліди на стріляних гільзах можуть змінюватися у процесі їхнього зберігання. Ці зміни можуть відбуватися як результат тертя об сторонні предмети або від корозії металу гільзи. При довготривалому зберіганні гільз сліди на них зазнають змін у результаті природнього старіння металу (сліди тьмяніють, а їх деталі згладжуються).

Таким чином, для дослідження особливостей виникнення слідів пострілу вогнепальної зброї на гільзах необхідно розуміти, яким чином об'єкти дослідження здійснюють взаємодію один з одним, а також які фактори є визначальними в процесі залишення слідів, чи має місце варіативність відтворення властивостей і ознак відображення одного об'єкта на об'єкті, який є носієм сліду. При цьому необхідно розуміти, що механізм формування слідів обумовлений процесом відображення зовнішніх властивостей одного об'єкта (слідоутворюючої вогнепальної зброї) на іншому (слідосприймаючій гільзі) при їх безпосередній взаємодії. Разом із тим важливими чинниками є і самі умови, в яких протікає цей процес.

Ідентифікація слідів застосування вогнепальної зброї на гільзах є досить копітким і трудомістким завданням, результати якого в подальшому нерідко відіграють ключову роль в якості джерела доказової інформації. Слід зазначити, що успіх розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, багато в

чому залежить від швидкості, повноти і якості виявлення і дослідження слідів її застосування на гільзах, які відображають обставини кримінального правопорушення, а також використання отриманої інформації для пошуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Шепітько В.Ю. Криміналістика / За ред. В.Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре». 2004. 728 с.
2. Мельник Р.В., Голдинський І.А., Гамера В.А. Судова балістика: класифікація та сліди вогнепальної зброї, огляд вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 131-134.
3. Сенченко Н.М., Пророченко В.В. Криміналістичне дослідження слідів пострілу та їх значення у розкритті кримінальних правопорушень. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 395-398.

Ромащенко К. Ю., здобувачка вищої освіти 1 курсу, група ПД-201

Науковий керівник – **Козинець О. Г.**, к.і.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

НОРМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ

Руська Правда (давн. рус. - Правда Руська) – найдавніша пам'ятка права часів Київської Русі. Це декілька збірок, які містять норми кримінального, спадкового, звичасового, цивільного права, а також закони та судові рішення, що регулювали давні галузі суспільних відносин на Русі.

Метою дослідження є норми кримінального права за Руською Правдою, а також поглиблене ознайомлення з поняттям та видами злочинів, системою покарань у давньоруські часи.

Руська Правда роз'яснює не тільки як встановлювалося право, а те, що вона є першою кодифікованою збіркою юридичних норм давньоруського суспільства.

Звернемося до норм кримінального права. У часи, які розглядаються, поступово з'являються окремі елементи кримінального права, також виникає поняття злочину. Тому й не дивно, що «Руська Правда» є однією з головних збірок в юридичній історії минулого, вона містить велику кількість статей, які демонструють високий рівень розвитку кримінального регулювання [1, с. 40]. У цій пам'ятці злочини називають «образою», тобто розуміють різне правопорушення в шкоду суспільному ладу, яке виявляється безпосередньо у нанесенні потерпілому фізичної, моральної та матеріальної шкоди.

Об'єктами злочинного процесу була влада князя, феодала, майно, звичаї, також і влада. Об'єктивна сторона злочину не прозоро виражена, тому відомі лише дві стадії вчинення злочинного діяння: замах на злочин і закінчений злочин. Суб'єктами злочину могли бути всі вільні – феодали, городяни, селяни, окрім челяді та холопів, тому що вони несли іншу відповідальність. Тобто за раба, перед князівським судом, був відповідальний його хазяїн [2, с. 33-34].

Заподіяння шкоди на Русі називалось обідою або кривдою. Спочатку правопорушення розглядалось як приватна справа. Пізніше стало розглядатися як порушення публічного порядку. Це привело до появи 2 складових у покаранні, а саме, одна частина – відшкодування шкоди, заподіяної особі та друга частина – була за порушення порядку на користь держави [3, с. 92].